

Kronik. Dansk professor i miljømedicin har været den udskældte ekspert i en amerikansk retssag om forurenende fluorstoffer og giver her sin reportage fra forreste række.

Borgerne vandt – og tabte

Af PHILIPPE GRANDJEAN
*Professor i miljømedicin
Harvard University*

BOSTON, USA. To amerikanske advokatfirmaer indstillede for en måned siden til dommeren i Minneapolis, at jeg var utroværdig, for jeg havde forudfattede meninger og ignorerede alle oplysninger, som stred mod mine foretrukne konklusioner. Uden at respektere nogen som helst videnskabelig metode misforstod jeg og fejlfortolkede den videnskabelige litteratur. Derfor skulle jeg afvises som ekspert og ikke have lov til at udtale mig.

Det var noget af en bredside. Ganske vist omtalte advokaterne mig korrekt nok som professor ved Syddansk Universitet, men det tæller nok ikke så meget i USA. De glemte at nævne, at jeg også er professor på Harvard University, ganske vist kun på deltid.

Det gik snart op for mig, at der lå et gustent overlæg bag. Jeg skulle skaffes af vejen, fordi mine konklusioner kunne være farlige. Dem skulle juryen ikke høre. Heldigvis gennemskuede dommeren, hvad der lå bag, så han afviste indstillingen. Men jeg kom nu ikke til at vidne i retten alligevel. Det vender jeg tilbage til.

ANLEDNINGEN til retssagen var, at kemisk forurening havde ramt flere

grundvandsmagasiner øst for Minneapolis, så knap 80.000 beboere i årevis havde drukket de meget giftige fluorstoffer. De stammede fra spildevand og affald fra Minnesota Mining and Manufacturing Co., kendt over hele verden som 3M.

Siden produktionen begyndte i 1950'erne, er fluorstofferne blevet anvendt til så forskellige formål som regntøj, imprægnering af tæpper, slip-let-pander, engangsbeholdere til madvarer og skumslukning. Stofferne nedbrydes uhyre langsomt og ophober sig derfor i omgivelserne og i os. På SDU har vi opsat en metode til at måle fluorstoffer i blodprøver. Tusindvis af målinger viser, at vi alle har fluorstoffer i kroppen. Men i Minnesota fik borgerne en kæmpe ekstra dosis.

Når jeg som læge blev blandet ind i retssagen om 3Ms forurening, skyldes det nok mest, at mine kolleger og jeg havde opdaget, at børn reagerer dårligere på almindelige børnevacciner, jo mere fluorstof de har i kroppen. Faktisk havde de mest udsatte børn så lidt antistof mod stivkrampe og difteri, at de dårligt kunne regnes for at være beskyttet selv efter fire vaccinationer.

At vores resultater ikke var populære viste sig, kort efter at artiklen var udkommet i den amerikanske lægeforenings tidsskrift JAMA. Et advokatfirma fra Texas ønskede aktindsigt og udbad sig mine ansøgninger, årsrapporter, e-mails og data, som det amerikanske forskningsråd, National Institutes of Health, måtte

være i besiddelse af. Forskningsrådet spurgte høfligt nok, om jeg havde nogen kommentarer.

Det havde jeg. Jeg så ingen som helst grund til, at andre skulle have indblik i mine forskningsplaner. Så jeg bad om, at der blev strøget en hel del sætninger og afsnit. Det var advokaterne i Texas ikke tilfredse med, så de søgte sundhedsministeriet i Washington. Desværre er loven formuleret, så kun økonomisk interesse tæller som argument, og den havde jeg ikke rigtig nogen af. Altså blev dokumenterne sendt til Texas uden overretninger.

TILBAGE til Minneapolis. Når der lægges op til en retssag af denne art, har parterne ret til indsigt i hinandens dokumentation, så der ikke sker overraskelser i retssalen. Derfor fik jeg adgang til omfattende dokumenter fra 3M. Meget var ligegyldigt, men overraskelser var der også.

Der var en medicinsk disputats fra 1993 om 3M-arbejdernes helbred. Der fandtes nok en støvet kopi på University of Minnesota, men jeg kendte den ikke. Nu kunne jeg læse, at arbejderne havde tydelige forandringer i de hvide blodlegemer. Lægens fund var i fuld overensstemmelse med et forsøg med aber, som 3M havde betalt for helt tilbage i 1978. Den rapport var heller ikke offentliggjort og var ikke blevet fulgt op. Den nyslåede doktor begyndte straks at skrive på et manuskript til et videnskabeligt tidsskrift. Men kollegerne på 3M var uenige i fortolkningen af resultaterne. Udkastet blev aldrig udgivet, men gemte sig i bunken fra 3M.

Min første opgave var at skrive en rapport om sundhedsrisici ved forurening med fluorstoffer. Den blev på 100 sider og lå endelig færdig sidste efterår. Jeg konkluderede, at forureningen i Minnesota var sundhedsfarlig, ikke mindst over for immunsystemet.

Min rapport blev derefter sendt til kommentar hos 3M og deres advokater – som viste sig at være de allerede bekendte jurister fra Texas. De satte fire konsulenter på opgaven med at kritisere min vurdering. Alle fandt, ikke overraskende, at jeg havde konkluderet langt ud over, hvad videnskaben kunne bære. Der fandtes ikke skyggen af bevis for, at fluorstofferne skulle være skadelige, mente de i stor

enighed. Heldigvis skal jury og dommer blot vurdere, om en sundhedsfare er overvejende sandsynlig. Men nedvurderingen af mine talenter gik igen i indstillingen til dommeren.

Der var endnu en forhindring, jeg som ekspert skulle igennem. Der skal være transparenens til begge sider, så en Texas-advokat havde ret til at udspørge mig i op til syv timer. Det foregik med video-optagelse og stenograf. Ved forhøret blev jeg spurgt, hvordan jeg nu kunne være sikker på, om fluorstofferne i Minnesota-borgerne kom fra 3M? Og var der overhovedet noget bevis for, at stofferne skulle være særlig skadelige? Om ikke andre faktorer spillede en rolle? Sådan fortsatte det i syv stive timer med mange gentagelser for at se, om jeg kunne lokkes til at give forskellige svar. Meningen var at citere fra forhøret, når jeg skulle i retten. Det skulle givetvis fremgå, at jeg var utilregnelig. Jeg tror nu nok, at jeg bestod prøven.

Ved forhøret var et af temaerne, om ikke jeg havde økonomiske interesser i sagen, og om jeg ikke modtog lovlig mange penge til forskning i fluorstoffer. Jo da, vi har lige fået otte millioner dollars til et nyt center, hvor jeg repræsenterer Harvard, og hvori også Syddansk Universitet indgår. Men det var jo ikke penge lige ned i mine lommer. Og min indsats som ekspert blev honoreret med almindelig timebetaling. Senere fandt jeg ud af, at 3M betalte hele 700.000 dollars til en af de konsulenter, som havde til opgave at pille min rapport fra hinanden.

RETSSAGEN skulle begynde for et par uger siden, og jeg havde papirer og flybillet klar på mit Harvard-kontor. Men kort før jeg skulle af sted, blev jeg ringet op med besked om, at retssagen var aflyst. 3M havde nemlig indvilliget i at betale erstatning til staten. Det aftalte beløb var på 850 millioner dollars, en betragtelig sum, der svarer til omkring fem milliarder kroner.

Erstatningen er en af de største nogensinde, hvad angår forurening, kun overgået af asbestproducenter og tobaksfirmaer. Beløbet skal nu bruges til rensning af drikkevandet med avancerede kulfiltre og til forskellige miljøforbedringer, uden at man dog kan fjerne forureningen af grundvandet.

Minnesotas advokat var glad, nok ikke mindst fordi advokatfirmaet skulle have 12 procent af erstatningen. Efter hans mening burde jeg være stolt, for 3M havde været særligt bange for mig. Selv om det var ment som en kompliment, føltes det ikke sådan. Med den ekspertise, jeg havde opbygget gennem mange år, skulle jeg frivilligt stille op til gentagne forsøg på mistænkeliggørelse. 3Ms advokater valgte at gå efter manden, snarere end efter bolden. Og så måtte jeg endda finde mig i, at mine artikler om forringet effekt af vacciner ikke længere var nogen fantastisk nyopdagelse, for 3M havde i mange år kendt til problemet.

Efter at forliget var indgået, udtalte 3M, at de – stadig – anså de »meget små mængder« af fluorstoffer i omgivelserne for aldeles ufarlige. Samtidig kunne de notere, at den indgåede aftale fritog firmaet og dets ledelse for ansvar for forureningen nu og i fremtiden.

Økonomisk var aftalen håndterbar for firmaet. 3M lovede at overføre erstatningen på én gang inden for 14 dage. Wall Street var heller ikke bekymret. Først faldt kursen på 3M-aktier en smule, så steg den igen. Den nye og deprimerende indsigt i en stor virksomheds handlemåder havde dermed ingen varige konsekvenser, undtagen for borgerne. De opnåede bedre, men trist viden om en øget risiko for alvorlige sygdomme, herunder visse former for kræft.

Fluorstofferne vil forblive i kroppen i mange år, for man kan ikke fjerne dem. På trods af den rekordstore erstatning til staten endte sagen med andre ord uden egentlige vindere, den medicinske ekspert inkluderet.

Fluorstoffer gør, at børn reagerer dårligere på almindelige børnevacciner. Den danske fødevarerstyrelse indgik sidste år en aftale med leverandører af pizzabakker om, at de ikke overfladebehandles med fluorstoffer.

FOTO: PRIVAT, /BYLINEFOTO: JACOB ROSENVINGE